

HUNSEBY KIRKEGÅRD

Maribo Domprovsti

Marts 2017

*Charlotte Skibsted Landskabsarkitekt maa.mdl.
Kirkegårdskonsulent Lolland-Falster Stift og Roskilde Stift
Løjesøvej 13
3670 Veksø*

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Høje målebordsblade 1840 - 1899

Hunseby kirke: ca. år 1150
Hunseby sogn: 2026 sognebørn
Samlet areal: 13.000 m²

Kilder: www.sogn.dk, Maribo Domprovstiudvalg, www.kirkehistorie.dk, www.lolland.dk

Det kirkelige anlægs beliggenhed i landskabet

Hunseby kirkelige anlæg er beliggende ved Kirkevej. Kirkegården ligger med vejen som sydlig afgrænsning, mens den mod nord og øst grænser ud til det dyrkede landskab. Hunseby kirkegård er i dag en stor landsby kirkegård med to hovedindgange, dels fra øst via den gamle portal på den gamle kirkegård og dels mod syd ved Kirkevej på en senere kirkegårdsudvidelse.

Hunseby kirkegård er et ældgammelt kirkegårdsanlæg, der også i dag knytter sig helt op omkring middelalderkirken med grønne grave og græsplæner samt den ældgamle ovale rundgang, der leder os omkring den smukke gamle kirke.

Kirkegårdens form og afgrænsning

Hunseby kirke har i århundreder været kirke for den store kirkegård. Den tilhører oprindeligt de kvadratiske kirkegårde, og det har oprindeligt været et koncentreret afgrænset kirkegårdsanlæg, hvor gravene har ligget tæt ind til kirken på alle sider.

Mod nord og øst på den gamle del af kirkegården findes stadig en hvidkalket teglmur. Mod vest er muren fjernet i forbindelse med de anlagte kirkegårdsudvidelser. Her viser små terrænforskydninger stadig den gamle kirkegårdsudstrækning. Mod syd er der i 2013 fjernet et gamle støbejernshegn som uden hæk afgrænsede kirkegården mod Kirkevej. Støbejernshegnet, som endnu ses som afgrænsning længere mod sydvest, blev ud for den gamle kirke taget ned og erstattet af en jernkant mod Kirkevej. Det bliver nu ændret, da der plantes en hvidtjørnshæk som svarer til den sydvestlige afgrænsning, mens støbejernshegnet ikke genopsættes i dette hækforløb.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Den gamle kirkegård, som helt omslutter kirken, er et af de fineste gravstedsområder fra middelalderen, selvom næsten alle gravsteder i dag er nedlagt. Det er blot de gamle gravminder og spredte, gamle rester af gravstedsplanter, som står tilbage her på 'det grønne fortæppe' omkring kirken. Den ovale form, understøttet af buksbombhække langs stien, omkranser kirkens nærmeste gravareal. Den ovale form er meget gammel, og måske har den ovale form haft dette tracé siden middelalderen som den dengang gamle kirkegårds eneste gang fra den østlige indgang frem til kirken.

Kirkens øst-vestlige længdeplacering fremtræder markant med en i dag lidt tilfældig indgangsplads foran det meget smukke granitstensindrammende lågeparti i selve våbenhuset. Oprindeligt var der kastanjetræer omkring den gamle kirkegård mod nord og øst. Det var gamle træer og sygdom og alder har nu betydet, at disse træer er fældet. Her er kun gamle oprindeligt gravstedsplantede træer, som birk og ask, tilbage i kirkegårdens østlige afgræsning mod den lille parkeringsplads øst for kirkegården.

Gravminder, gravstedstyper, stier og beplantning

I dag er den ældste del af kirkegården meget grøn. Græsset breder sig ud til kirkegårdens afgræsning og i arealets nordvestlige hjørne er det store, gamle Knuthenborg-gravsted over adelsslægten Knuthen anlagt. Det store gravsted er afgrænset af et meget smukt støbejernsgitter på granitsokkel og har en karakterfuld Ginkgo biloba plantning, tempeltræer i græs, som danner løvtag over afdøde Knuthenborg familiemedlemmer, der ligger under store liggesten.

Hunseby kirkegårds udvidelser er sket mod vest og nordvest for den gamle kirkegård. Den første udvidelse er anlagt som et langt begravelsesrum direkte vest for kirken med en lang øst-vest forløbende bred midtergang som hovedakse. Store gravsteder er anlagt på begge sider af denne akse, der afsluttes med kapellet længst mod vest.

Mod Kirkevej anlagdes der ved denne udvidelse en halvcirkelformet plads, der vender ind mod kirkegården med en dobbeltlåde, så der er plads til, at en rustvogn kan køre ind og frem til kapellet. Der er stadig mange gravsteder i brug i denne sydvestlige del af kirkegården, både store familiegravsteder og nyere anlæg med urnegravsteder, hvor der tidligere var store familiegrave. Der henvises endvidere til Museum Lolland Falsters gravminderegistrering, hvor man kan se kirkegårdens bevaringsværdige gravsteder og gravminder.

De nærmeste gravstedsrækker umiddelbart vest for den gamle kirke har retning efter det gamle middelalderanlæg, mens de nyere gravstedsrækker længere mod vest er anlagt i en anden skala med lange gange, som tager retning og parallelitet med Kirkevejs længderetning samt de nye nordlige stier i de senere kirkegårdsudvidelser.

Denne retningsforvikling af gangforløbet opleves tydeligt på kirkegården, og det er helt tidstypisk for datidens kirkegårdsudvidelser af et middelalderligt anlæg. I Hunseby er det interessant, at denne tydelighed i anlægsretninger er så læseligt understøttet af kapellets placering for enden af kirkegårdsudvidelsens nye hovedsti.

Den sidste nordlige kirkegårdsudvidelse mod marken er kun delvist taget i brug til begravelser. Her er plantet lindetræer og takshæk inde på kirkegården som en visuel afgræsning af denne udvidelse. I kirkegårdens nordvestlige del er der gravsteder i brug. Her er desuden anlagt et nyt 'akseanlæg' omkring en grønning med parallelplantninger af taks mod en bøgekant som afslutningspunkt mod nord. Det er i virkeligheden en akse, som starter i den halvcirkulære plads mod Kirkevej med lågepartiet, der herefter forløber mod nord til bølgeindramningen, som måske stadig mangler et element indenfor bøgehækken som f.eks. skulpturer, et gravminde eller en bænk. Længst mod vest afgrænser store kastanjetræer og avnbøg-plantninger kirkegården. Her er også indgang til materialepladsen fra Kirkevej.

Bygning for graverfaciliteter er opført i kirkegårdsudvidelsens nordøstlige del og her er opført et lille depot i hjørnet af Knuthenborgs gravsted.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Bevaringsværdige emner og forslag til udviklingsplan

I udviklingsplanen for Hunseby kirkegård anbefales det, at kirkegården inddeles i 3 hovedafsnit, som udvikles forskelligt fremover, når gravsteder bliver ledige eller når nye gravsteder, urner eller kistegrave, skal anlægges. De 3 hovedafsnit på Hunseby kirkegård er følgende:

1. Den gamle kirkegård tæt omkring Hunseby kirke med den gamle ovale sti
2. Kirkegårdsudvidelsen langs Kirkevej mod vest med kapellet – herunder den brede, øst vest forløbende hovedsti med indgang fra halvcirkulær plads ved Kirkevej
3. Kirkegårdsudvidelsen mod nord og markerne udenfor – afgrænset af den brede, sydlige hovedsti med graverfaciliteter

Den gamle kirkegård

Den gamle kirkegård er et enestående bevaret område, som anbefales ibrugtaget til urnegravsteder samt få kistegravsteder. Her er plads i den gamle kirkegårds nordøstlige del til urnegrave i plæne samt syd for kirken til både urne- og kistegrave langs den nye hvidtjørns-hæk.

Historisk set vil en frilæggelse for nye grave tæt på Hunseby kirke være en forkert beslutning. Her har man begravet siden middelalderen, og det bør man fortsætte med.

Langsigtet vil der være alt for meget kirkegårdsareal til rådighed i forhold til det faktuelle behov, og det alene gør også gravsteder tæt omkring kirken mere nærværende, også selvom kommende grave får et nutidigt, moderne udtryk.

Nye grave på den gamle kirkegård anlægges med græsgange. Det kunne f.eks. være gravminder i græs, men gravstedsudtrykket er dog mindre betydende; både gravminder i græs og individuelle gravsteder kan anlægges. Der har altid været grave her, anlagt rundt omkring Hunseby kirke.

Knuthenborg – gravstedet udgør frem over en stor del af dette gravrumsområde. Gravstedet passes selv af grevskabet, men er nært knyttet til Hunseby kirkegård. Dets udtryk er et nutidigt eksempel på kirkegårdskulturen for en adelsfamilie, og det vurderes ganske enestående for Hunseby kirkegård.

De få gravsteder med gravstedshæk og beplantning i gamle gravsteder umiddelbart syd for Hunseby kirke anbefales bevaret, som de fremtræder i registranten. Ny hvidtjørnshæk afgrænser kirkegården mod Kirkevej. Her er bevaret nyligt opsat jernkant, men de nye kirsebærtræer udskiftes til lind eller bornholmsk røn. Kirsebærtræer virker her stilistisk forkert til middelalderkirken. Der genplanter lindetræer langs kirkegårdsmuren inde på græsset. Foran kirkens våbenhus anlægges en ny plads som formmæssigt optager den ovale sti og terrænet her. Den nye plads udføres som en chausséstensbelægning på det eksisterende terræn, som her har ligget uændret i århundreder. Den ovale gang afgrænses af klippede buksbomhække i begge sider mod nord, nordvest og langs den sydlige del ud mod Kirkevej.

Lapidarium med gravsten langs mure mod nord og øst, som det ses i dag, placeres vest for kirken i fuld sol i grænsen mellem den gamle kirkegård og den vestlige kirkegårdsudvidelse. De gamle gravminder skal have lys og luft for at blive bevaret bedst muligt. Derudover vil mange besøgende bedre kunne studere gravminderne her ved hovedstien vest for kirken end i den placering, som de har i dag.

Den vestlige kirkegårdsudvidelse

Denne udvidelse, som afsluttes med kapellet som point de vue set fra kirken, har i dag mange gravsteder i brug mod hovedstien. Det er især i den del, der er tæt på den sydlige hovedindgang. Kirkegårdens afgrænsning mod syd med hvidtjørnshæk omkring det gamle støbejernsgitter er et fint kulturhistorisk spor omkring denne del af kirkegården.

Det anbefales at koncentrere nye gravsteder tæt omkring hovedstien. Her er også anlagt et

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

nyt urnegravsanlæg og fællesgrav, som bevares i den nye planlægning. Der plantes nye lindetræer i kirkegårdens sydlige del i de store græsområder længst mod syd.

Ledit gravareal anlægges med græsplæne, og her plantes blomstrende, lavere træer som f.eks. paradisæble, magnolie, hvidtjørn, røn og duetræ spredt på kirkegårdsudvidelsen.

Den nordlige kirkegårdsudvidelse

Rækken af lindetræer mod nord vil med tiden være et fint vartegn på kirkegårdens nordlige afgrænsning. Mod nordøst plantes der lindetræer, mens kastanjetræerne mod vest bevares, og med tiden kan der også plantes lindetræer her.

Der anlægges ikke nye gravsteder i den nordlige kirkegårdsudvidelse. Her er i dag overskud af gravstedsareal, som det ser ud i dag med hensyn til befolkningstallet og behov for gravtyper. Derimod holdes den nordlige kirkegårdsudvidelse fremtidig som park. Gravsteder i brug ligger i parkområdet, indtil de udløber.

Der plantes spredte træer som avnbøg og røn i græsset, takshæk mod lindetræer bevares og forlænges mod nord og nordvest. De høje hegn af avnbøg mod vest, der skærmer materialegården, bevares.

Derudover plantes der en lund af surkirsebær omkring graver faciliteterne.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Hunseby kirke og kirkegård med indgangsportal set fra Kirkevej i øst. Støbejernshegnet er fjernet mod Kirkevej i 2015, og senere er her plantet en hvidtjørnshæk i 2017.

Den smukke indgangsportal mod øst ud til en lille parkeringsplads. Der er et fint indblik direkte på kirken gennem jernlågen.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Den gamle østlige del af kirkegården er en 'mellemfase' med gamle gravsten opstillet langs mur, få gravsteder, og gamle træer (nogle er ryddet i dag). Restaurering af dette gravafsnit mangler.

Fint kig af den århundreder gamle ovale rundgang omkring Hunseby kirke. Her er grussti flankeret af lave buksbomhække. Det er et meget unikt element at bevare på den gamle del af kirkegården.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Indgang til Hunseby kirke i vest med fin lille kotemæssig forhøjning ud for den smukke gamle indgangsdør.

Kirkegårdsafsnit nord for kirken. Knuthenborg-gravstedet ses med det sorte støbejernsgitter. Rester af den ovale gang er vist med den lave buede buksbomhæk. Perlestensarealet breder sig uregelmæssigt til et for stort areal - se forslag på udviklingsplan.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Kig mod vest nord for kirken. Rester af den ovale gang aflæses i den buede buksbomhæk. Bemærk at terrænet falder fra kirken ud mod den ovale gang. Det er et fint motiv.

Indgang til tidligere gravkapel i kirkens nordlige facade.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Grevskabet Knuthenborgs gravsted er et fint eksempel på kirkegårdens kultur i høj klasse. Der er støbejernsgitter på tre sider af gravstedet og mur mod nord. Gravstedet ligger i en lund af tempeltræer i græs med nedliggende gravminder som store ligsten i græsfladen.

Gravstedet er mod nord tilplantet med tusindtop og kristorn mod øst og vest efter engelsk tradition.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Kristorn indenfor støbejernsgitteret mod øst. Bemærk den smukke granitstensmur som er sokkel for støbejernsgitteret for at få et plant gravstedsareal.

Knuthenborg-gravstedet med de store, polerede liggesten mellem de store opstammede tempeltræer.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Nye urnegrave integreres i gravstedsparterret på Hunseby kirkegård med belægning på gang med små bænke - fin symbiose mellem nyt og gammelt.

Eksempel på nyt urnegravområde og lapidarium der er mindre heldigt udformet med for meget perlesten og pynte kant-sten.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Fælles urnegrav vest for kirken.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Hovedindgang ved Kirkevej mod syd. Det er en fin jernlåge som er fint indpasset i den gamle hvidtjørnshæk.

Hvidtjørnshækken mod Kirkevej smukt klippet i afrundet form. Bemærk at hækken skjuler spinkelt fint støbejernshegn - et meget sjældent element på kirkegården i dag.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Fint gravsted med jerngitter i enkelt udtryk. Bemærk der er en lav indrammende hæk på langsiderne og store thuja der smukt skærmer gravmindet.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Aksialt område på kirkegårdsudvidelsens nordlige del - foto fra 2010.

Aksialt område på kirkegårdsudvidelsens nordlige del - foto fra 2017. Kuglerne bør udvikles til meget store kugler, hvis kompositionen skal opfattes.

HUNSEBY KIRKELIGE ANLÆG

Den øst-vest gående hovedgang ender med kapellet i øst.

Avnbøghegn i kirkegårdsudvidelsens vestlige del - et meget smukt element i mod de store græsarealer.